

4. Autism Speaks. Digital Tools for Autism Education and Therapy. — 2023.

Digital Inclusion for Children with Autism. — UNESCO Report, 2024.

5. Бойко, І. В. (2023). Інноваційні технології у психокорекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Київ: НПУ імені М. Драгоманова.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ: ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД

*Углова Ольга Віталіївна, молодший науковий співробітник відділу
наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти*

*Бондаренко Тетяна Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти,
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського*

Анотація. Детально розглядаються ключові напрями застосування штучного інтелекту у професійній освіті, включаючи її інформаційно-аналітичний супровід, різноманітні моделі впровадження, а також проблематику етики та компетентнісного розвитку педагогічних кадрів. Особлива увага приділяється аналізу потенціальних можливостей штучного інтелекту для підвищення ефективності освітнього процесу, автоматизації оцінювання та персоналізації навчання, що дозволяє забезпечити більш гнучкий і адаптивний підхід до підготовки фахівців. Крім того, висвітлено досвід Державної наукової педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського у створенні інформаційно-аналітичних ресурсів, розробленні методичних рекомендацій та практичній підтримці освітян щодо інформаційного забезпечення впровадження ШІ-інструментів. Проаналізовано конкретні приклади використання цифрових технологій, у тому числі й штучного інтелекту, в закладах освіти що сприяють підвищенню якості освітніх програм, розвитку цифрового складника професійної компетентності педагогів і формуванню нових підходів до освітнього процесу.

Ключові слова: інформаційно-аналітичний супровід; штучний інтелект; професійна освіта; бібліотечні інформаційні ресурси; цифрова компетентність.

Сучасна система професійної освіти України перебуває у процесі глибокої трансформації, спричиненої глобальними викликами цифровізації, динамікою ринку праці та стрімким розвитком технологій штучного інтелекту (далі – ШІ). Адже ШІ все активніше інтегрується в усі сфери людської діяльності – від промисловості до культури, від державного управління до освітніх процесів. В умовах Четвертої промислової революції (Industry 4.0) професійна освіта покликана забезпечити підготовку висококваліфікованих робітників нового покоління, здатних ефективно використовувати цифрові інструменти, критично мислити й швидко адаптуватися до змін технологічного середовища. Тому використання ШІ у професійній освіті має подвійне значення. З одного боку, це сприяє оптимізації освітнього процесу. З іншого боку, ШІ виступає як об'єкт навчання – формуючи нову галузь знань і практичних умінь для здобувачів освіти, особливо в технічних, інженерних, інформаційних і сервісних спеціальностях. Також актуалізується потреба у розвитку цифрової компетентності педагогів, а також й керівників закладів освіти. Це є визначальним чинником успішного впровадження інтелектуальних технологій в освітній процес.

Таким чином потреба у створенні системи інформаційно-аналітичного супроводу запровадження ШІ у практику освіти стає важливим аспектом наукових педагогічних досліджень. На цьому рівні активізується інформаційна діяльність освітянських бібліотек, зокрема наукової установи – Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ), яка відіграє провідну роль у формуванні та поширенні інформаційно-аналітичних ресурсів для освіти. Саме досвід ДНПБ демонструє, що бібліотеки можуть стати стратегічними центрами інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти: Таким чином, інформаційне забезпечення досліджень щодо запровадження ШІ в систему професійної освіти у поєднанні з бібліотечними технологіями набуває особливої актуальності.

Узагальнюючи сучасні підходи інформаційно-аналітичного супроводу запровадження ШІ у професійній освіті, визначення його структури та висвітлення практичного досвіду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського нині є доцільним. Адже метою дослідження є аналіз джерелознавчої бази знань щодо можливостей і викликів запровадження ШІ у професійній освіті та окреслення моделі інформаційно-аналітичного супроводу; розкриття досвіду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в цьому процесі.

Завданням його є характеристика основних напрямів застосування ШІ у професійній освіті; визначення складових інформаційно-аналітичного

супроводу; аналіз наявних інформаційних ресурсів й ініціатив (на прикладі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського). Досліджено, що нині ШІ виступає інструментом підтримки педагогів – дає можливість створювати навчальні матеріали, генерувати тести, сценарії уроків, адаптувати зміст до рівня групи. Використання генеративних моделей (наприклад, ChatGPT, Gemini, Claude) сприяє автоматизації рутинних процесів і дозволяє викладачу зосередитися на методиці й творчості.

До того ж, інформаційно-аналітичний супровід є ключовим процесом забезпечення освіти, педагогіки і психології систематизованим, узагальненим контекстом для оперативного отримання необхідних знань. Методичний компонент інформаційно-аналітичного супроводу орієнтований на підготовку, підтримку й навчання педагогічних працівників щодо використання інструментів ШІ. До таких ресурсів належать навчально-методичні посібники, практичні рекомендації, віртуальні тренінги, онлайн-курси та бібліотечні добірки матеріалів. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського активно формує подібні добірки аналітичних матеріалів, що сприяють підвищенню цифрової компетентності педагогів. Методичний супровід також включає розробку шаблонів, алгоритмів дій і прикладів впровадження ШІ в освітній процес. Важливим елементом є створення інтерактивних освітніх середовищ, де відбувається обмін досвідом і знаннями між педагогами, науковцями та управлінцями. Репозиторії електронних ресурсів, бази методичних матеріалів, віртуальні читальні зали ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, а також професійні онлайн-курси створюють відкриту екосистему для розвитку компетентностей. Такі платформи забезпечують постійний доступ до актуальної інформації та сприяють формуванню спільнот практики з питань використання ШІ в освіті. Однією з найважливіших складових є дотримання етичних норм і правил використання ШІ. Необхідно забезпечити відповідальне використання технологій, прозорість алгоритмів і захист персональних даних здобувачів освіти. Розроблення етичних кодексів, політик конфіденційності, регламентів щодо використання аналітичних даних є передумовою довіри до цифрових освітніх рішень. Важливим завданням також є формування у викладачів та адміністраторів розуміння ризиків упередженості алгоритмів, маніпуляцій даними та потенційного порушення академічної доброчесності. Отже, інформаційно-аналітичний супровід — це системна багаторівнева діяльність, яка поєднує технологічні, організаційні та методичні інструменти. Вона є фундаментом для науково обґрунтованого впровадження штучного інтелекту у професійну освіту та забезпечує сталість процесів цифрової трансформації.

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського активно формує й поширює

інформаційно-аналітичні матеріали з теми ШІ в освіті: у 2023–2025 рр. у відділі наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти виконується дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід» (РК 0123U100476, науковий керівник – М. Л. Ростока), на виконання завдань якого співробітниками відділу підготовлено статті, довідники, збірки, аналітичні ресурси та методичні рекомендації, присвячені можливостям ШІ для освіти.

Відділом організовано першу в ДНПБ міжнародну науково-практичну конференцію, форуми, круглі столи, та інші тематичні заходи, на яких обговорюються питання супроводу цифрової трансформації освіти і педагогіки, проектування цифрових освітніх ресурсів і застосування ШІ у бібліотечній та освітній практиці. Зокрема, пропонуються такі видання, як «Штучний інтелект та ефективність його використання в освіті» [1, с. 67–79] (2024) https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/Artificial_intelligence-2024.pdf, «Штучний інтелект у системі формування цифрової компетентності педагогічних кадрів» (2024) <https://dnpb.gov.ua/my/3-ER-ai-ias-dt-2024.pdf> тощо. Більш детально ознайомитися з напрацюваннями наших співробітників можна на сторінці відділу в Електронній бібліотеці НАПН та у Віртуальному читальному залі освітянина в рубриці «Освіта і наука в умовах війни» (<https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-osvityanyna/>).

Результати проведеного дослідження свідчать, що інтеграція технологій штучного інтелекту у систему професійної освіти України має значний потенціал, але водночас супроводжується низкою викликів, які потребують системного підходу. Обговорення отриманих результатів дозволяє виділити як позитивні аспекти впровадження, так і ті, що вимагають подальшого доопрацювання на методичному, організаційному та нормативному рівнях.

Отже, запропоновані рекомендації мають комплексний характер і передбачають поєднання технологічних, організаційних та етичних механізмів розвитку системи професійної освіти. Їх реалізація сприятиме ефективному впровадженню штучного інтелекту в освітню практику, формуванню компетентних педагогічних кадрів і побудові сучасного аналітичного освітнього середовища.

Дослідження підтвердило, що впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) у систему професійної освіти є стратегічним напрямом модернізації освітнього простору України. ШІ не лише трансформує методи навчання, оцінювання та управління, а й стає каталізатором глибоких структурних змін у підходах до підготовки фахівців, розвитку педагогічних

компетентностей і формування нової культури навчання.

Сучасний стан розвитку професійної освіти вимагає поєднання технологічних інновацій із методологічною, інформаційною та аналітичною підтримкою. Ефективне застосування ШІ можливе лише за умови наявності розвиненого інформаційно-аналітичного супроводу, який охоплює збір і аналіз даних, науково-методичне забезпечення, формування освітньої аналітики та системну підтримку педагогічних працівників.

Важливо відзначити, що інтеграція інформаційно-аналітичного супроводу упровадження технологій ШІ у професійну освіту має не лише технологічний, а й соціально-етичний вимір. Забезпечення прозорості алгоритмів, захисту персональних даних, збереження академічної доброчесності й педагогічного контролю над освітнім процесом є невід’ємними умовами сталого розвитку освітньої екосистеми.

Проведене дослідження дає змогу зробити такі узагальнення: ШІ є потужним інструментом індивідуалізації та підвищення якості процесу в закладах професійної освіти; інформаційно-аналітичний супровід має стати ключовим складником процесів упровадження ШІ, що забезпечуватиме ефективність, прогнозованість і прозорість освітніх рішень; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського виконує провідну роль у методичній, науково-аналітичній і комунікаційній підтримці впровадження ШІ у сферу освіти; підвищення цифрової компетентності педагогів і розробка етичних стандартів використання ШІ — базові умови для гармонійної інтеграції технологій у професійне навчання.

Отже, інформаційно-аналітичний супровід використання штучного інтелекту в професійній освіті має стати не епізодичним проектом, а невід’ємною складовою державної політики цифрової трансформації освіти, де наукові бібліотеки, освітні установи й аналітичні центри працюють у єдиному інформаційному просторі задля підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки : довід. бюл. / наук. ред. М. Л. Ростока ; бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2023. Вип. 18. 120 с. DOI: <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.737306>.
2. Годецька Т. Штучний інтелект як ефективна технологія інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти. *Наук.-пед. студії = Research and Educational Studies*. 2024. Вип. 8. С. 200–216. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-200-216>.

3. Коваленко В. В., Яцишин А. В. Використання сервісів штучного інтелекту для створення мультимедійних презентацій в освіті і наукових дослідженнях. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2025. № 1(96). С. 17–25. DOI: [https://doi.org/10.63437/2309-3935-2025-1\(96\)-03](https://doi.org/10.63437/2309-3935-2025-1(96)-03)

4. Кравченко Ю. А. Інформаційний супровід використання штучного інтелекту у діяльності педагогів професійного навчання. *Цифрова трансформація освіти та науки* : зб. матеріалів III Всеукр. наук.- практик. конф., 06-07 берез. 2025 р. Харків / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2025. С. 202–207. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/745394/> (дата звернення: 17.08.2025).

5. Кравченко Ю. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення використання технологій штучного інтелекту для подолання освітніх втрат і прогалин. *Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку суб'єктів педагогічної освіти і освіти дорослих в сучасних реаліях України* : зб. тез матеріалів Звіт. наук.- практик. конф. Ін-ту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2025. С. 132–134. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/745482> (дата звернення: 17.08.2025).

6. Росток М., Кравченко Ю. Феномен штучного інтелекту в системі інформаційно аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти і педагогіки. *Наук.-пед. студії = Research and Educational Studies*. 2024. Вип. 8. С. 283–300. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-283-300>.

САМООСВІТА ВЧИТЕЛЯ - ЗАПОРУКА УСПІХУ

*Федоришина Марина Станіславівна, викладач
Гайворонського політехнічного фахового коледжу*

Самоосвіта педагога – це вимога часу. Для того щоб педагог був цікавий своїм студентам чи учням він повинен бути всебічно розвиненим. Відповідно до вимог сьогодення вчителю потрібно встигати за змінами, адаптуватися. З допомогою новітніх технологій це не складно. Зараз існує безліч курсів, вебінарів, професійних спільнот, які допоможуть не тільки самому опанувати нові знання, а й підвищити рівень освіти студентів. Це в свою чергу не тільки кар'єрний ріст викладача, а й застосування теоретичних знань на практиці. Самоосвіта розвиває критичне мислення і допомагає в творчому пошуку, створенні власних інструментів навчання.